

Doplňek C: LETS jako vrstva architektury

Obsah

Doplňek C: LETS jako vrstva architektury.....	1
1. Co je LETS (základní princip).....	1
2. Jak LETS funguje technicky.....	2
2.1 Vznik „peněz“	2
2.2 Role centrální autority.....	2
3. Co LETS řeší dobře (silné stránky).....	2
3.1 Ruší úrok a časovou asymetrii.....	2
3.2 Vrací ekonomiku do lokální reality.....	2
3.3 Učí komunitu spolupráci.....	2
4. Strukturální slabiny LETS.....	2
4.1 Malá škálovatelnost.....	2
4.2 Slabá práce s odpovědností v čase.....	3
4.3 Nelze financovat „velké věci“	3
5. Historické příklady.....	3
5.1 LETS (Kanada, UK).....	3
5.2 Ithaca HOURS.....	3
6. LETS vs. FIAT.....	4
7. Klíčový závěr.....	4
8. LETS od izolovaného systému k vrstvě architektury.....	4
Ad 4.1 Malá škálovatelnost → není fatální, pokud oddělíme vrstvy.....	4
Důležitý detail.....	5
Obranné mechanismy a koexistence s FIAT.....	5
Ad 4.2 Odpovědnost v čase, kde LETS sám nestačí.....	5
Ad 4.3 „Velké věci“ → nejde o velikost, ale o směr toku.....	5
Rozdíly mezi FIAT a LETS.....	6
Závěrečné hodnocení.....	6
Poznámka k dalším dílům seriálu.....	7

1. Co je LETS (základní princip)

LETS = Local Exchange Trading System

Vznikl koncem 80. let jako **lokální, komunitní směnný systém**, typicky doplněk oficiální měny.

Základní rysy:

- **Bezhotovostní účetnictví** (žádné bankovky)
- **Vzájemný kredit** (když něco poskytneš, získáš kredit; když čerpáš, jdeš do mínusu)
- **Uzavřená komunita** (město, region, spolek)
- **Měna vzniká transakcí**, ne emisí shora

Formálně:

$Součet\ všech\ zůstatků = 0$
(žádné „peníze navíc“, žádný úrok)

2. Jak LETS funguje technicky

2.1 Vznik „peněz“

- Neexistuje počáteční emise
- Kredit vzniká **okamžikem služby**
- Záporný zůstatek **není selhání**, ale očekávání budoucího plnění

→ Peníze jsou **čistě vztahové účetnictví**, nikoli objekt.

2.2 Role centrální autority

Obvykle jen:

- správa účtů
- pravidla komunity
- řešení sporů

Nemá právo vytvářet hodnotu sama

To je zásadní rozdíl oproti bankám.

3. Co LETS řeší dobře (silné stránky)

3.1 Ruší úrok a časovou asymetrii

- Žádný úrok
- Čas **není sankce**
- Dluh $\neq$ vina

To je přímý kontrast k tomu, co popisuješ jako „*institucionalizovanou asymetrii času*“.

3.2 Vrací ekonomiku do lokální reality

- Hodnota = konkrétní práce / služba
- Nelze exportovat zisky pryč
- Nelze dlouhodobě akumulovat moc

→ **Žádná renta na minulost.**

3.3 Učí komunitu spolupráci

- Viditelnost příspěvků
- Přirozená reputace
- Vztah > transakce

LETS implicitně **nese paměť vztahů**, i když ne vždy formálně.

4. Strukturální slabiny LETS

Tady se láme chleba.

4.1 Malá škálovatelnost

Funguje dobře do:

- stovek lidí
- nízké complexity

S růstem:

- roste anonymita
- klesá přirozená důvěra

LETS **nemá odpověď na komplexní společnost.**

4.2 Slabá práce s odpovědností v čase

Pokud někdo dlouhodobě:

- jen čerpá
- nepřispívá

system spoléhá na:

- sociální tlak
- vyloučení

Chybí:

- formální paměť chyb
- vážená reputace
- diferenciací důvěry

Tady se LETS **rozpadá bez kultury.**

4.3 Nelze financovat „velké věci“

- Infrastrukturu
- Dlouhodobé investice
- Energetické projekty

Bez:

- externí měny
- nebo přechodu do FIAT

A tady LETS **kapituluje** – stává se doplňkem, ne alternativou.

5. Historické příklady

5.1 LETS (Kanada, UK)

- Funkční v komunitách
- Většina zanikla s vyčerpáním nadšenců

5.2 Ithaca HOURS

- Částečně kryto časem práce
- Narazilo na:
 - daně
 - právní rámec
 - externality

Společný vzorec:

| *LETS přežívá jen tam, kde je silná kultura, ne tam, kde je silný systém.*

6. LETS vs. FIAT

Dimenze	FIAT	LETS
Vznik hodnoty	Emise / dluh	Transakce
Úrok	Ano	Ne
Paměť původu	Ne	Implicitní
Akumulace moci	Ano	Těžko
Škálování	Ano	Ne
Odolnost vůči infiltraci	Nízká	Nízká (jinak)

LETS **neřeší infiltraci kapitálem**, protože:

- nemá kapitál
- ale neumí se bránit vyčerpání vztahů

7. Klíčový závěr

LETS není:

- ani řešení systému
- ani jeho ohrožení

Je to **diagnostický nástroj**.

Ukazuje, že:

- ekonomika **může fungovat bez úroku**
- dluh **nemusí být patologický**
- hodnota **může být vztahová**

Ale také:

- že **bez paměti odpovědnosti** se vztahové systémy vyčerpají
- že **bez škálovatelné důvěry** nelze nahradit architekturu

8. LETS od izolovaného systému k vrstvě architektury

Ad 4.1 Malá škálovatelnost → není fatální, pokud oddělíme vrstvy

Klíčová teze:

Většina transakcí probíhá uvnitř skupiny.
Stačí řešit clearing mezi komunitami.
Pro „začátek“ postačí pareto komplexnost.

Tato úvaha říká:

- LETS **nemá škálovat transakce**
- LETS má škálovat **rozhraní**

To je stejný princip, na kterém:

- funguje mezibankovní clearing,
- fungují energetické ostrovy,
- fungují distribuované sítě obecně.

Důležitý detail

Clearing **nesmí** být:

- kontinuální,
- beznákladový,
- ani „hladký“.

Jinak:

- se z něj stane skrytý bankovní systém,
- a FIAT logika se vrátí „zadními dveřmi“.

Clearing má být:

- **omezený**
- **viditelný**
- **nákladový** (časem, odpovědností, reputací)

Obranné mechanismy a koexistence s FIAT

Fiat se bude bránit zejména ekonomickými principy "daňový únik", zvyšovat zátěž, kompromitací.

- **Daňový únik** → politická záminka, ne technický problém, je řešitelná viditelností a legislativou
- **Zvyšování zátěže** → lze poukázat na asymetrie, které lze **měřit a ukazovat**
- **Kompromitace** → řešitelná transparentností, ne obranou

LETS **nemůže být anonymní**. Anonymita je výsada FIATu.

LETS musí být **čitelný**, jinak je snadno zničitelný.

A poznámka k „pareto komplexnosti“:

Není potřeba komplexnost plného státu. Stačí:

- 20 % funkcí,
- které pokryjí 80 % „potřeb“ lokální reality.

Totéž platí i pro FIAT – jen to maskuje složitostí.

Ad 4.2 Odpovědnost v čase, kde LETS sám nestačí

LETS **umí vztah, neumí paměť (reputační)**.

To není morální selhání, ale **technický limit**.

Po doplnění:

- reputační stopy,
- váženého hodnocení,
- historie chování,
- možnosti diferencovat důvěru,

přestává být LETS „naivní komunitní měnou“ a stává se **lokálním účetnictvím odpovědnosti**.

Ad 4.3 „Velké věci“ → *nejde o velikost, ale o směr toku*

Wörgl (1932–1933) bylo malé tyrolské město zasažené hospodářskou krizí: vysoká nezaměstnanost, dluhy, zastavené investice. Město zavedlo místní poukázky kryté šilinkem, inspirované myšlenkami **Silvio Gesell**, s tzv. demurrage – pravidelným poplatkem za držení. Peníze tedy **ztrácely hodnotu, pokud neležely v oběhu**, což dramaticky zvýšilo jejich rychlost cirkulace. Výsledkem bylo rychlé financování veřejných prací (opravy cest, most, kanalizace), pokles nezaměstnanosti a oživení

místní ekonomiky bez nového zadlužení. Nešlo o „tisk bohatství“, ale o **změnu chování**: lidé přestali hromadit a začali směřovat.

Experiment byl po zhruba roce zastaven rakouskou centrální bankou s odkazem na porušení měnového monopolu. To je podstatné: Wörgl **neselhal ekonomicky**, selhal politicky – byl příliš účinný v tom, co FIAT architektura neumí tolerovat: **lokální autonomii bez úroku a bez dluhu**. Význam Wörglu není ve velikosti projektu, ale v kvalitativním posunu: ukázal, že **malá změna v architektuře peněz mění tok rozhodnutí**, zkracuje zpoždění mezi potřebou a realizací a narušuje „normálnost“ úrokového času. V paretovském smyslu šlo o malý objem prostředků s nepoměrně velkým systémovým účinkem.

Příklad Wörgl nevyřešil infrastrukturu, ale:

- **změnil rychlost oběhu**
- **změnil chování aktérů**
- **změnil kvalitu rozhodování**

Podle Pareta, když část prostředků poteče jinudy, změní se kvalita.
Nedovolit asimilaci LETS FIATem, ale LETS má „infikovat“ FIAT.

Infekce **není převzetí moci**, ale **narušení stability vzorců**.

Konkrétně:

- sníží se závislost na dluhu,
- zkrátí se časová asymetrie,
- část ekonomiky se **odváže od úroku**.

FIAT to:

- neporazí,
- ale **ztratí monopol na „normálnost“**.

A to je pro architekturu horší než revoluce.

Rozdíly mezi FIAT a LETS

FIAT **komplexnost simuluje**.

LETS **přiznává jednoduchost**.

FIAT je komplexní proto, aby:

- odkládal důsledky,
- rozptyloval odpovědnost,
- skrýval asymetrie.

LETS je jednoduchý proto, že:

- nemá kam utéct,
- nemá potřebu utéct,
- nese důsledky rychle,
- nemá alibi.

To je kvalitativní rozdíl.

Závěrečné hodnocení

To, že systém nějak „funguje“, nic nedokazuje ani nevyvrací.

Peníze nejsou problémem, nejsou ani dobré ani špatné.

Nejde o obhajobu nebo obranu LETS jako „alternativní měny“.
LETS jako komplikace pro fiat architekturu, by mohl pomoci **změnit „směr“ učení systému**.

Poznámka k dalším dílům seriálu

Tento text je součástí otevřeného analytického seriálu *Poznámky k fungování současného systému*. Jednotlivé díly seriálu zkoumají běžně používané pojmy ekonomické a společenské reality jako možné nositele skrytých asymetrií a mechanismů, které mohou zakrývat (kamuflovat) strukturální povahu systémových problémů.

Aktuální verze všech souvisejících dokumentů jsou dostupné na:

<https://www.jetoonas.cz/poznamky-k-fungovani-soucasneho-systemu/>

